

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-18>

УДК 330.4

ХАРАКТЕРИСТИКА ВОЄННОГО СТАНУ ЯК ОСОБЛИВОГО СЕРЕДОВИЩА В КОНТЕКСТІ ЗМІН ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

CHARACTERISTICS OF MARTIAL STATUS AS A SPECIAL ENVIRONMENT IN THE CONTEXT OF ACCOUNTING AND TAXATION CHANGES

Русин-Гриник Роман Романович

доцент кафедри,

Національний університет «Львівська політехніка»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2895-6437>

Балашов Геннадій Борисович

аспірант,

Львівський національний університет імені Івана Франка

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-7722-7279>

Rusyn-Hrynyk Roman

Lviv Polytechnic National University

Balashov Hennadiy

Ivan Franko National University of Lviv

У науковій статті обґрунтовано поняття «воєнний стан» та особливості ведення бухгалтерського обліку. Виокремлено основні нормативно-правові акти, що регламентують особливості ведення бухгалтерського та податкового обліку на підприємстві. Доповнено нормативно-правову базу ведення обліку і фінансової звітності підприємством новими регламентами, які введені в дію під час воєнного стану. Аргументовано, що спільним у законодавстві більшості проаналізованих країн є те, що у разі оголошення військового стану можуть бути введені певні заходи для забезпечення національної безпеки та оборони, а саме: обмеження щодо свободи переміщення, свободи зібрання та свободи слова; мобілізація військових сил та цивільних ресурсів; заборона робіт та послуг на важливих промислових об'єктах та інших важливих місцях; інспекція та контроль за наявністю та використанням вибухових матеріалів та іншої зброї. Наведено історичні приклади обліку особливостей та оподаткування під час воєнного стану, а саме: під час Першої світової війни та під час Другої світової війни. Перелічено та обґрунтовано особливості обліку та оподаткування у період воєнного стану.

Ключові слова: воєнний стан, бухгалтерський облік, оподаткування, пільги, нормативно-правові акти.

The scientific article substantiates the concept of "martial law" and the peculiarities of accounting. The main normative legal acts regulating the peculiarities of accounting and tax accounting at the enterprise are singled out. The regulatory and legal framework for accounting and financial reporting by entrepreneurship was supplemented by new regulations that were put into effect during martial law. It is argued that the legislation of most of the analyzed countries has in common that in the event of declaring martial law certain measures can be introduced to ensure national security and defense, namely: restrictions on freedom of movement, freedom of assembly and freedom of speech; mobilization of military forces and civilian resources; prohibition of works and services at important industrial facilities and other important places; inspection and control over the presence and use of explosive materials and other weapons. Historical examples of accounting features and taxation during martial law, namely: during the First World War and during the Second World War, are given. The peculiarities of accounting and taxation during the period of martial law are listed and substantiated. On the basis of empirical data, it is substantiated that accounting and taxation during martial law have their own characteristics, which may differ depending on the specific situation. Despite this, they mostly boil down to: the introduction of additional taxes to expand the possibilities of financing military needs; introduction of tax benefits and additional payments for military personnel and their family members; strengthening of accounting for human and material resources in order to attract them to meet military needs. This may be accompanied by restrictions on the movement of people and transport in the war zone, as well as the intro-

duction of mandatory military service for citizens; the application of quota systems for some types of products and materials that can be used for military purposes, for example, metals, oil and gas, etc.; imposing a moratorium or certain restrictions on certain types of activities in order to avoid excessive risks and reorientation of civilian production to the production of military goods.

Keywords: martial law, accounting, taxation, benefits, legal acts.

Постановка проблеми. Поняття «воєнний стан» не є уніфікованим. Так, у відповідності до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» № 31–32 від 12 квітня 2018 року, воєнний стан – це «...особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень...» [1].

Особливий режим регулюється Кодексом законів про працю України від 10 грудня 1971 року № 322-VIII. Він вводиться на території України в умовах надзвичайних ситуацій, що створюють загрозу життю та здоров'ю населення, навколишньому природному середовищу та майновій безпеці. Особливий режим може передбачати введення обмежень у господарській та іншій діяльності підприємств, зокрема заборону роботи в окремих галузях, обмеження робочого часу, введення додаткових заходів безпеки на виробництві. Отже, воєнний стан і особливий режим є виключно правовими режимами, які вводяться в різні випадки та мають різний характер обмежень і заходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичне і правове дослідження питання організації бухгалтерського обліку та оподаткування вітчизняних підприємств різної форми власності присвячено досить багато наукових праць. Щодо правового аспекту то важливе місце займають закони України [1; 3] та постанови кабінету міністрів України [4; 5], які вказують на правила ведення бухгалтерського обліку на підприємствах, а також осо-

бливості запровадження податкового законодавства у воєнний час.

Особливу увагу потрібно звернути на наукові доробки таких вчених, як: Блажівська Н. [2], Громов О. [6], Татарова М. [7], Деревецький Д. [9], які описували особливості в оподаткуванні та перевірки суб'єктів господарювання під час воєнного стану.

Формування цілей статті. Метою написання статті є теоретичне обґрунтування особливостей ведення обліку та оподаткування під час воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Огляд та аналіз наукової літератури [1–11] дозволяє стверджувати, що облік та оподаткування під час воєнного стану мають свої особливості, які можуть відрізнятися у залежності від конкретної ситуації. Нижче наведено деякі історичні приклади обліку особливостей та оподаткування під час воєнного стану:

1) під час Першої світової війни у багатьох країнах були введені спеціальні податки для фінансування війни. Наприклад, у Великобританії в 1917 році було введено «військовий податок», який становив 30% від доходів підприємств та 60% від заробітної плати працівників. Також було введено спеціальні податки на паливо, алкоголь та тютюн. У США було введено «військовий податок» в 1916 року, який становив 1% від доходу для всіх громадян та 2% від доходу для тих, хто заробляв більше \$20 000 на рік. Цей податок зібрав понад 10 мільярдів доларів для фінансування війни. Також були введені спеціальні податки на спадщину та додаткові податки на продукти харчування;

2) під час Другої світової війни в багатьох країнах були введені спеціальні податки для фінансування війни. Наприклад, у Великобританії вводився спеціальний «військовий збір», який становив 6 пенсів з кожного фунта вартості товару. Також було введено «військовий податок», який становив 10% від доходу для всіх громадян та 25% від доходу для тих, хто заробляв більше £2 000 на рік. У США був введений спеціальний «військовий збір», який становив 5% від вартості всіх продуктів, які були продані під час війни. Також було введено

«військовий податок», який становив 6% від доходу для всіх громадян та 80% від доходу для тих, хто заробляв понад \$200 000 на рік.

Після Другої світової війни також є багато численних прикладів зміни податкових умов у зв'язку з введенням воєнного стану. Наведемо кілька з них: введення спеціального податку на військові потреби в Ізраїлі, яке було запроваджено в 1950-х роках та було збільшено в 1967 році під час Шестиденної війни. Податок забезпечував фінансування військових витрат та спрямовувався на розвиток військової технології в країні; у 1950 році у Південній Кореї, під час війни з Північною Кореєю, яка тривала упродовж 1950–1953 рр., було введено спеціальні податки та збори на підтримку війни. Були також введені деякі податкові пільги для осіб, які були примусово мобілізовані на військову службу; в Індії у 1971 році під час війни з Пакистаном було введено спеціальний податок на товари розкоші (автомобілі, ювелірні вироби, нерухомість, яка досягла певної вартості); в Ізраїлі у 1973 році під час Шостої Арабо-Ізраїльської війни було введено спеціальний податок на вироби зі сталі; наприкінці 1990-х років, під час війни в Косово, НАТО ввело тимчасовий збір для всіх країн-членів для фінансування військових потреб; під час війни в Іраку (2003-2011 рр.) в США були введені спеціальні військові податки, які становили 3-5% від доходу для всіх громадян; у США під час війни в Афганістані та Іраку (2001–2011) було введено також спеціальний податок на бензин (War Surplus Tax), який складав 0,10 дол. за галон. Це допомогло зібрати понад 30 мільярдів дол. на військові потреби. Окрім цього, у США під час війни в Іраку та Афганістані (з 2001 року) була введена, так звана, «воєнна податкова скидка», яка передбачала зменшення суми оподаткованого доходу військовослужбовців та їхньої родини. Це було зроблено з метою надання допомоги військовослужбовцям та їх родинам; у Великобританії під час війни в Афганістані (2001–2014 рр.) були введені спеціальні податки на транспортні засоби, а також збір на підтримку ветеранів. У країнах, які не ведуть війну на своїй території, таких як Канада, Норвегія та Данія, вводились податки щодо підтримки миротворчих операцій у різних країнах світу; у 2001 році в Австралії введено тимчасовий податок на оборону, який становив 0,5% від доходів громадян. Цей податок зібрав більше 4 млрд. дол. для фінансування військових потреб; у 2008 році в Пакистані було введено податок на додану

вартість (ПДВ) на товари і послуги, пов'язані з військовими потребами. Ставка ПДВ на ці товари та послуги становила 15%, а вартість зібраного з цього податку була спрямована на підтримку бойових операцій проти терористів; у 2011 році в Ємені було введено податок на додану вартість (ПДВ) розміром 5%, щоб забезпечити фінансування військової кампанії проти повстанців; у Росії під час війни в Сирії (з 2015 року до тепер) введено спеціальні податки на продаж нафти та газу, які становлять 30% від загальної вартості. Це допомогло зібрати додаткові кошти на фінансування військових операцій.

Загалом під час воєнних конфліктів у багатьох країнах було введено різні форми спеціального оподаткування та обліку, щоб забезпечити фінансування воєнних потреб. Введення спеціальних податків, пов'язаних з військовим станом, як правило, супроводжується застосуванням системи обов'язкової реєстрації громадян та підприємств, що забезпечує можливість надання необхідної інформації та координації дій для ведення війни.

Якщо підсумувати емпіричні дані різних країн світу, які охоплюють період від Першої світової війни до сьогодні, зокрема щодо особливостей обліку та оподаткування у період воєнного стану, то є підстави стверджувати, що такими особливостями є:

- 1) введення додаткових податків для розширення можливостей фінансування військових потреб;

- 2) введення податкових пільг і додаткових виплат для військовослужбовців і членів їхніх сімей;

- 3) посилення обліку за людськими і матеріальними ресурсами з метою їх залучення для задоволення військових потреб. Це може супроводжуватись обмеженням руху людей та транспорту в зоні воєнних дій, а також введенням обов'язкової військової служби для громадян; застосуванням систем квот на деякі види продуктів та матеріалів, які можуть бути використані для військових цілей, наприклад, метали, нафта та газ тощо;

- 4) накладення мораторію або певних обмежень на певні види діяльності з метою уникнення надмірних ризиків і переорієнтації цивільного виробництва на виробництво товарів військового призначення.

Після початку війни з Росією 24.02.22 року в Україні також з'явилися певні особливості обліку та оподаткування в умовах воєнного стану. Н. Блажієвська – суддя верховного

суду України відзначає: «...зміни, прийняті на період дії правового режиму воєнного стану, надзвичайного стану внесені до Податкового кодексу України Законами № 2118-IX від 03.03.2022, № 2120-IX від 15.03.2022, № 2139-IX від 15.03.2022, № 2142-IX від 24.03.2022, № 2173-IX від 01.04.2022, № 2192-IX від 14.04.2022. Зміни стосуються [2]:

мораторію на проведення податкових перевірок (із 24 лютого 2022 року в Україні діє мораторій на будь-які перевірки бізнесу, що зафіксовано в Законі України № 2118 і Постановою КМУ № 303 від 13 березня 2022 року. Щоправда цими правовими актами дозволено позапланові перевірки державного нагляду в окремих галузях для запобігання неконтрольованому зростанню цін. Ішлося саме про товари, які мають велику соціальну значущість для населення. У травні 2022 року було ухвалено закон № 2260, який надав право проводити так звані камеральні, фактичні та документальні позапланові перевірки. Окрім того, прийнято урядову постанову № 1363 сутність якої зводиться до того, що: «за наявності загрози, що має негативний вплив на права, законні інтереси, життя та здоров'я людини, захист навколишнього природного середовища та забезпечення безпеки держави, а також для виконання міжнародних зобов'язань України протягом воєнного стану дозволити здійснення позапланових заходів державного нагляду (контролю) на підставі рішень центральних органів виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у відповідних сферах...» [6].

зупинення перебігу строків, визначених податковим законодавством. На період дії правового режиму воєнного стану: зупиняється перебіг строків, визначених податковим законодавством; зупиняється перебіг строків, встановлених для взяття на облік у контролюючих органах платників податків; для фінансових установ та контролюючих органів зупиняється перебіг строків повідомлення про відкриття або закриття рахунка платника податків [7];

– відповідальності за порушення податкового законодавства. Тимчасово, на період дії воєнного стану, починаючи з 27.05.2022, переважають норми в частині звільнення від відповідальності за несвоєчасне виконання платником податків податкових обов'язків у випадках та за умов, передбачених п. 69 підрозд. 10 розд. XX ПКУ. У разі відсутності у платника податків (у тому числі щодо своєї

філії, представництва, відокремленого чи іншого структурного підрозділу, у межах діяльності, що провадиться через такі філії, представництва, відокремлені чи інші структурні підрозділи) можливості своєчасно виконувати свої податкові обов'язки, зокрема щодо подання звітності, сплати податків і зборів, підтвердженої за процедурою, визначеною наказом Міністерства фінансів України від 29.07.2022 № 225 “Про затвердження Порядку підтвердження можливості чи неможливості виконання платником податків обов'язків, визначених у підпункті 69.1 пункту 69 підрозділу 10 розділу XX “Перехідні положення” Податкового кодексу України, та переліків документів на підтвердження” (далі – наказ № 225), такі платники податків звільнюються від передбаченої ПКУ відповідальності, але з обов'язковим виконанням таких обов'язків протягом шести місяців після припинення або скасування воєнного стану в Україні, а ті у яких відновилася така можливість, за умови їх виконання протягом 60 календарних днів з першого дня місяця, наступного за місяцем відновлення таких можливостей [8];

– імпорту товарів. Наприкінці березня 2022 року Верховна Рада України ухвалила рішення про скасування ввізного мита та ПДВ для імпорту та зняття оподаткування товарів, що ввозяться платниками єдиного податку. Ці податкові пільги було запроваджено наприкінці березня, а почали вони діяти з 11 квітня 2022 року [9];

– плати за землю (підпунктом 69.14 підрозд. 10 розд. XX ПКУ передбачено, що тимчасово на період з березня 2022 року по 31 грудня року, наступного за роком, у якому буде припинено або скасовано воєнний стан, не підлягає нарахуванню та сплаті плата за землю (земельний податок й орендна плата за земельні ділянки державної та комунальної власності) за земельні ділянки (земельні частки (паї)), що розташовані на територіях, де ведуться (велися) бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями росії, та перебувають у власності або користуванні, у тому числі на умовах оренди, фізичних або юридичних осіб. Перелік таких територій визначає Кабінет Міністрів України [10];

– пільг з єдиного податку, єдиного соціального внеску і оподаткування осіб, що перебувають на спрощеній системі оподаткування. У 2022 році була запроваджена спрощена система оподаткування за ставкою 2 % для третьої групи (юридичні особи).

Це дозволило в умовах війни підтримати роботу бізнесу та зберегти робочі місця. Цією спрощеною системою скористалися 53,5 тис. підприємств. Їхній дохід за квітень – листопад 2022 року становив 300 917,0 млн грн, а сума єдиного податку – 6 020,0 млн грн. У цілому по третій групі за минулий рік надійшло 9 844,2 млн грн єдиного податку від юридичних осіб – це більше на 3 668,8 млн грн, тобто на 59,4%, ніж за попередній звітний період [11].

Отже, зміни в податковому законодавстві та впровадження нових електронних систем є основними особливостями податкового обліку та оподаткування в Україні з 24 лютого 2022 року.

Висновки. Аргументовано, що спільним у законодавстві більшості проаналізованих країн є те, що у разі оголошення військового стану можуть бути введені певні заходи для забезпечення національної безпеки та оборони, а саме: обмеження щодо свободи переміщення, свободи зібрання та свободи слова; мобілізація військових сил та цивільних ресурсів; заборона робіт та послуг на важливих промислових об'єктах та інших важливих

місцях; інспекція та контроль за наявністю та використанням вибухових матеріалів та іншої зброї. На основі емпіричних даних обґрунтовано, що облік та оподаткування під час воєнного стану мають свої особливості, які можуть відрізнятися у залежності від конкретної ситуації. Попри це, здебільшого вони зводяться до: введення додаткових податків для розширення можливостей фінансування військових потреб; введення податкових пільг і додаткових виплат для військовослужбовців і членів їхніх сімей; посилення обліку за людськими і матеріальними ресурсами з метою їх залучення для задоволення військових потреб. Це може супроводжуватись обмеженням руху людей та транспорту в зоні воєнних дій, а також введенням обов'язкової військової служби для громадян; застосуванням систем квот на деякі види продуктів та матеріалів, які можуть бути використані для військових цілей, наприклад, метали, нафта та газ тощо; накладення мораторію або певних обмежень на певні види діяльностей з метою уникнення надмірних ризиків і переорієнтації цивільного виробництва на виробництво товарів військового призначення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 квітня 2018 р. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/t150389?ed=2022_03_24
2. Блажівська Н. Новації в оподаткуванні під час воєнного стану. URL: https://www.google.com/search?q=Prezentacija_novely_podatkovogo_zakonodavstva_BlazhivskaNE.pdf&rlz=1C1GCEA_enUA917UA917&sourceid=chrome&ie=UTF-8
3. Закон України від 03.03.2022 № 2118-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану». URL: <https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/zakoni-ukraini/77306.html>
4. Постановою КМУ № 303 від 13 березня 2022 року «Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану». URL: <https://www.dls.gov.ua/print-article/?ra=89566>
5. Урядова постанова № 1363 від 06 грудня 2022 року «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 13 березня 2022 р. № 303». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2022-%D0%BF#Text>
6. Громов О. Позапланові перевірки бізнесу: кого можуть стосуватися. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/pozaplanovi-perevirki-biznesu-kogo-mozhut-stosuvat>
7. Татарова М. Податки під час війни: все, що треба знати бізнесу. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/7/685375/>
8. Щодо штрафів за недотримання строків подання звітності та сплати податків під час війни/ Лист ДПСУ від 16.02.2023 р. № 3478/7/99-00-04-02-03-07. URL: <https://document.vobu.ua/doc/18064>
9. Деревицький Д. Імпорт під час війни: зупинити не можна стимулювати. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/import-pid-chas-viyni-ukrajini-shcho-vazhlivo-zrobiti-50239281>
10. Податок на нерухомість і плата за землю на період воєнного стану: як визначити «пільгову» територію. URL: https://buh.ligazakon.net/analitycs/217182_podatok-na-nerukhomst--plata-za-zemlyu-na-perod-vonnogo-stanu-yak-viznachiti-plgovu-teritoryu
11. Публічний звіт ДПС України за 2022 рік. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/plani-ta-zviti-roboti-/657704.html>

REFERENCES:

1. Zakon Ukrainy «Pro pravovyy rezhym voyennoho stanu» ["On the Legal Regime of Martial Law"] vid 12 kvitnya 2018 r. Available at: https://ips.ligazakon.net/document/view/t150389?ed=2022_03_24
2. Blazhiyevs'ka N. Novatsiyi v opodatkuvani pid chas voyennoho stanu [Innovations in taxation during martial law]. Available at: https://www.google.com/search?q=Prezentacija_novely_podatkovogo_zakonodavstva_BlazhivskaNE.pdf&rlz=1C1GCEA_enUA917UA917&sourceid=chrome&ie=UTF-8
3. Zakon Ukrainy vid 03.03.2022 № 2118-IX "Pro vnesennya zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo osoblyvostey opodatkuvaniya ta podannya zvintosti u period diyi voyennoho stanu" ["On Amendments to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the specifics of taxation and reporting during martial law"]. Available at: <https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkovozakonodavstvo/zakoni-ukraini/77306.html>
4. Postanovoyu KМУ № 303 vid 13 berezhnya 2022 r. «Pro pryypynennya zakhodiv derzhavnogo nahlyadu (kontrolyu) i derzhavnogo rynkovoho nahlyadu v umovakh voyennoho stanu» ["On the termination of measures of state supervision (control) and state market supervision under martial law"]. Available at: <https://www.dls.gov.ua/print-article/?pa=89566>
5. Uryadova postanova № 1363 vid 06 hrudnya 2022 r. «Pro vnesennya zmin do postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 13 berezhnya 2022 r. № 303» ["On Amendments to Resolution No. 303 of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated March 13, 2022."]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2022-%D0%BF#Text>
6. Hromov O. Pozaplanovi perevirky biznesu: koho mozhut' stosuvatysya [Unscheduled business inspections: who can be affected]. Available at: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/pozaplanovi-perevirki-biznesu-kogo-mozhut-stosuvat>
7. Tatarova M. Podatky pid chas viyny: vse, shcho treba znaty biznesu [Taxes during the war: everything a business needs to know]. Available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/7/685375/>
8. Shchodo shtrafov za nedotrymannya strokiv podannya zvintosti ta splaty podatkiv pid chas viyny/ Lyst DPSU vid 16.02.2023 r. № 3478/7/99-00-04-02-03-07 [Regarding fines for non-compliance with the deadlines for submitting reports and paying taxes during the war/ DPSU letter dated 02.16.2023 No. 3478/7/99-00-04-02-03-07]. Available at: <https://document.vobu.ua/doc/18064>
9. Derevyts'kyi D. Import pid chas viyny: zupynyty ne mozhna stymulyuvaty [Imports during the war: stopping cannot be stimulated]. Available at: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/import-pid-chas-viyni-v-ukrajini-shcho-vazhlivo-zrobiti-50239281>
10. Podatok na nerukhomist' i plata za zemlyu na period voyennoho stanu: yak vyznachyty "pil'hovu" terytoriyu [Property tax and land fee during martial law: how to determine the "preferential" territory]. Available at: https://buh.ligazakon.net/analytics/217182_podatok-na-nerukhomst--plata-za-zemlyu-na-perod-vonnogo-stanu-yak-viznachiti-plgovu-teritoryu
11. Publichnyy zvit DPS Ukrainy za 2022 rik [Public report of the DPS of Ukraine for 2022]. Available at: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/plani-ta-zviti-roboti-/657704.html>